

Eksjö kommun

Detaljplan för Kvarnarp 3:1, "Trädgårdsstaden", yttrande från Eksjö Naturskyddsförening

En arbetsgrupp bestående av Eksjö Naturskyddsförening, där Eksjö Klimatnätverk ingår, och Förbundet Organisk Biologisk Odling (Fobo) Eksjö/Nässjö har tagit del av samrådshandlingarna avseende detaljplan för Kvarnarp 3:1. Vi lämnar härmed tillsammans detta yttrande där vi motsätter oss kommunens planer på att anlägga bostäder som detaljplanen visar. Genom en namnsamling har vi dessutom ett starkt stöd för våra synpunkter. Hittills har fler än **1395** personer skrivit på listorna (se bilagor).

Vid kontakt med kommunen under våren/sommaren har vi fått samma svar hela tiden: *"det finns inte någon lika stor jämförlig mark någon annanstans i Eksjö för att kunna bygga en ny stadsdel"* eller *"vi blir 1000 personer fler till 2025 – var ska vi bo?"* Under höstens samrådsmöten har det framförts många förslag på platser som skulle kunna utredas vidare. Att hitta mark till en hel stadsdel känns inte rimligt utan att priset blir högt för de förlorade värdena.

Detaljplanens "vision" om området kring Kvarnarps gård

Att bygga en hel stadsdel, en "Trädgårdsstad" låter vackert men ger inga garantier för att det verkligen blir så. När man väl utsett kvartersindelningen och beskrivit olika boendeformer, hustyper, hushöjd, m.m. är det i ett senare skede till sist byggansvarig som bestämmer. Planen ger ingen tydlig bild av hur det kommer att kunna se ut när det är byggt – det finns bara bilder från vad andra kommuner har gjort som inte alls känns anpassbara på det här området. Till detta kommer vägdragningar, hårdgjorda ytor (gator, plattsättningar m.m.). Att tro att den gröna och lummiga trädgården ska dominera stämmer inte in på hur man ser nya bostäder med trädgård växa fram idag. Dessutom utlovas service som ju även gjordes när Kvarnarpsområdet började byggas ut för 40 år sedan – av det blev det ingenting.

Man planerar för de som vill flytta in, naturskönt, med utsikt över sjön, och tar bort det fina området mellan sjön och Kvarnarps gård som är rekreationsområde för 1500 Kvarnarpsbor och många andra.

Detaljplaneområdet har hela tiden utökats och utgör nu 32 ha. I utredningen pratade man om 8 ha åkermark och 16 ha totalt som skulle tas i anspråk. Nu utvidgar man området till att även omfatta ängsmark. I planen står att det finns skog i öster men den marken består också av jordbruksmark och ingick i de 4 hektar ängsmark som restaurerades 1998 - 2002 med EU-stöd och ideellt arbete. Idag återstår bara 0,5 ha slätteräng, i övrigt har markerna

börjat slyta igen, men det var ett gott försök att lyfta fram Kvarnarps ängar med intressant flora och alla fornlämningar.

Denna utökning sträcker sig österut, genom ängsmarken upp mot biodlarna och deras bigård, Ängsstugan. Här planeras högre hus på 4-6 våningar. Hela upplevelsen av området blir totalförändrat eftersom de översta husen blir mycket höga, minst 18 m, och ger intryck av en storstadförort där ursprungsmiljön är bortsopad. Detta är heller inte så välgenomtänkt, då det i området finns gott om fornlämningar, som den kulturhistoriska rapporten från Jönköpings läns museum betraktar som fasta fornlämningar, bl.a. en grav och terasskanter.

Gång på gång lyfts det fram att det är billigare att bygga på det område som detaljplanen nu omfattar än någon annanstans – det anses finnas många samordningsvinster men kommunen får inte sälja ut sina kulturhistoriska värden så lätt. Dessa har också ett stort värde för Eksjö kommun.

En förskola med sex till nio avdelningar har lagts till i planförslaget jämfört med planutredningen. Lämpligheten av en förskola på åkermark i den norra delen av området ifrågasätts – den ska ligga alldeles intill bostäderna i Kv. Resedan endast skilt åt av en cykelväg. Området är låglänt, kallt och vindutsatt, då tomten ligger nära Kvarnarpsjön.

Översiktsplanen

Detaljplanen står inte i överensstämmelse med gällande översiktsplan. Översiktsplanen fastställdes 2013 och aktualitetsprövades 2015. Den är inte bindande för kommunen att följa men ska ses som en viljeinriktning i den långsiktiga planeringen.

Området är av stort värde som rekreationsmark för såväl de som bor i Kvarnarp idag som alla som besöker området. Att behålla grönområdet i sin helhet utgör en viktig del av det kulturhistoriska landskapet kring Kvarnarps gård. Kommunen har tidigare haft ambitionen att förbättra och förstärka de värden som finns men de tankarna har tydligen övergivits.

Under rubriken "Ekologisk hållbarhet" (ÖP: sid 14) står det: *"Genom förtätning av bebyggelsen tas ingen ny mark i anspråk, vilket gör att värdefulla natur- och kulturmiljöer kan bevaras och värdefull natur ger förutsättningar för en ökad biologisk mångfald."*

Under rubriken "Grönstruktur" (ÖP: sid 99) står det:

"Grönstrukturen i staden är liksom bebyggelse och trafikstruktur, en överordnad struktur som består av ett nätverk av små och stora grönområden av olika karaktär och funktion." (vilket vi tolkar som att alla har samma värde) ... "I utredningen "Tätortsnära rekreationsmark kring Eksjö stad", redovisas stora sammanhängande grönområden, vilka mycket väl kan kopplas samman i ett grönt "nätverk" som sträcker sig in i centrala staden."

Under rubriken "Kulturmiljö" (ÖP: sid 12) står det:

"Eftersom Eksjö stad innehar en stor kulturmiljöskatt och är unik i sitt slag så är förutsättningarna för planering i staden begränsade på så sätt att kulturmiljön måste värnas."

Grönplanen

Förslaget till detaljplan strider mot grönplanen. Grönplanen för Eksjö stad, som utfördes av en utomstående konsult 2006 beskriver stadens gröna lungor. Att värna om tätortsnära rekreativ mark har under lång tid varit ett kännetecken i kommunens planering. Förutom att området kring Kvarnarps gård är ett mycket omtyckt friluftsområde är det rikt på småbiotoper som gynnar ett rikt växt- och djurliv.

I grönplanen pekas områden kring Hunsnäsen och Kvarnarpsjön (det område som detaljplanen omfattar) ut som områden med *"mycket höga upplevelsevärden"*. Detta är till gagn för alla som vill komma naturen nära och är viktiga målpunkter för friluftslivet. Om grönområden delas upp i mindre områden finns risk för att området fragmenteras d.v.s. delas upp i mindre naturområden. För både människor och djur är det viktigare med ett stort grönområde än många små. I det här fallet trängs rekreativ marken allt längre bort där den sedan hotas av den planerade förbifarten.

I grönplanen slås också fast att de ekologiska och upplevelsemässiga effekterna blir stora. I planen har området kring Kvarnarpsjön, Kvarnarps gård och Nifsarpsmaden bedömts som *"omistliga värden"*.

I bilaga 1 till detaljplanen *"Undersökning av betydande miljöpåverkan"* bedöms planen *"inte innebära betydande miljöpåverkan för miljön, människors hälsa och säkerhet eller hushållningen med mark, vatten och andra resurser"*. Vi delar inte denna bedömning.

Detaljplanen tar inte alls hänsyn till de värden som grönplanen har pekat ut som mycket värdefulla. Det brister i redovisningen av vilka naturvärden som står på spel.

I Miljöbeskrivningen, bilaga 1, nämns arter som har hämtats från Artportalen. Den är inte på något sätt heltäckande utan information måste även hämtas från andra källor. Kommunen har underskattat områdets naturvärden. För att komma åt vissa uppgifter om sällsynta arter måste man ha ett särskilt tillstånd, operatörsrättigheter, som är ett skydd för dessa arter, vilket förmodligen inte kommunen har. Inte heller har kommunen vid något tillfälle efterfrågat information fast det är väl känt att många ideella, miljöinriktade föreningar finns i området.

Ett så stort område som detaljplanen spänner över innehåller en mosaik av olika biotoper - sjö, vattendrag, åker, kantzoner, äng, igenväxande ängsmark som tillsammans ger livsrum för en mängd arters behov av skydd och föda. Den påverkan som blir följden av exploateringen måste betraktas som **betydande miljöpåverkan**. En del av området kommer att gå ifrån att vara ren naturmark till anpassade parkliknande miljöer och anpassas till bebyggelsen.

Krav på miljökonsekvensbeskrivning, MKB

Detaljplaneområdet innehåller mer värdefull natur än vi kan ana. Därför kräver vi en fördjupad studie av naturvärdena, en MKB, med en närmare inventering av förekomsten av skyddsvärda arter och biotoper inom planområdet. Detta krävs för att få större kunskap om områdets sammantagna växt- och djurliv. Vi ser en exploatering som en betydande miljöpåverkan av såväl natur- och kulturvärden, hotade och sällsynta arter som biotoper.

Åkrarna är ett viktigt inslag i landskapet, såväl visuellt som för födo-sök för fåglar, bin, humlor och fjärilar. De är en viktig del i den "gröna infrastrukturen" i ett stort sammanhängande grönområde som tillhandahåller viktiga ekosystemtjänster.

I ett kulturhistoriskt dokument från 1997 finns en översiktlig florainventering över all öppen mark som fanns då. Det fanns gott om kvarvarande ängsväxter. Även om områden delvis växer igen finns en vilande frö-bank som kan återge områden sin flora om den börjar hävdas igen – det viktiga är att marken inte gödslas.

I ett av delområdena (0,5 ha) har slåtter utförts sedan 1998 och de flesta av karaktärsväxterna för äng finns kvar. Bl.a. kan nämnas mandelblom, darrgräs, spindelört, knölsmörlomma, tjärblomster, ängshavre, grönvit nattviol, slåttergubbe, liten och stor blåklocka, jungfrulin, solvända, gullviva, ängsskallra och svinrot.

Utter, försärla och kungsfiskare är knutna till å-miljön och riskerar att störas eller försvinna om området exploateras med bebyggelse, trafik och mänskliga störningar. Utter och mindre salamander har även observerats i diken mellan åkrarna.

Då åkern inte varit utsatt för kemiska bekämpningsmedel under lång tid innehåller den en mängd blommande växter och ovanliga ogräs såsom fårtunga, åkerkulla m.fl. Detta gynnar insektsfaunan som bin, humlor och fjärilar och därmed den biologiska mångfalden. Att tränga undan biodlarnas verksamhet som planen visar är ett direkt hån mot våra nyttiga insekter. De har idag tillgång till en rik flora i området.

I den glesa lövskogen, eller vi kan kalla den igenväxande ängsmarken, kring Ängsstugan finns även gott om äldre, nedfallna lövträd som utgör viktig död ved för insektsfaunan. Ett tecken på detta är att det i området finns gott om hackspettar – mindre hackspett (rödlistad), större hackspett, gröngöling och spillkråka.

Kring vattenmiljöerna, sjö och vattendrag, finns också flera arter fladdermöss – dvärgfladdermus, långörad fladdermus, vattenfladdermus för att nämna några. De är beroende av stora träd och äldre byggnader och störs av belysning.

Området kännetecknas också av att det finns tre arter av orm - huggorm, snok (gott om snok) och ormslå.

Fjärilar (särskilt nattfjärilar) har också sin hemvist i dagens gräsmarker. Bl.a. finns fynd av grönt hedmarksfly, ängsmetallvinge, humlerotfjäril, brun sikelvinge, praktnejlikfly, kvadratmott och ligusterfly vilka tillhör hotkategori NT (nära hotad).

Mer om natur- och kulturlandskapet samt inventering av arter framgår av bilaga 1.

Miljöbalken

Detaljplanen strider mot miljöbalken där det står att man inte ska ta jordbruksmark i anspråk för bebyggelse. Vi anser att jordbruksmarken ska bevaras – det får vara slut med exploatering av värdefull jordbruksmark som kommuner har tagit för vana att göra.

Det påstås i förslaget att uppdelningen i "*8 olika odlingsfält försvårar ett effektivt och produktivt jordbruk, på sikt*". Ur ett naturvårdsperspektiv kan nämnas att det fortfarande finns många små brukningsenheter i Småland, som bevarar mycket av de småbiotoper

som finns i landskapet jämfört med ett större och rationellt brukat jordbruk. Brukandet av dessa åkrar blir i stället ett viktigt inslag i det kulturhistoriska landskapet, som kan påminna oss om Kvarnarps gård och dess historia. Åkrarna i Kvarnarp är idag en del av en ekobondes försörjning.

Med anledning av den föreslagna exploateringen har LRF uppvakttat kommunledningen men fått kalla handen – *”åkrarna är inte en naturlig brukningsenhet”*.

Mot bakgrund av att självförsörjningsgraden av mat i Sverige idag är så låg bör man visa respekt för detta. I och med att Sverige har fått en nationell livsmedelsstrategi har även vårt län tagit fram en regional sådan. Den syftar till att öka självförsörjningsgraden eftersom den idag bara är 50 % - efter att ha varit 90 % så sent som på 90-talet. Den trenden måste omedelbart vändas. Länsstyrelsen m.fl. har därför med stöd från Jordbruksverket under sommaren arbetat fram en informationsfilm om jordbruksmarkens betydelse och påtalat att vi alltför länge tagit för oss av jordbruksmark för bebyggelse och andra anläggningar.

Vi vet att jordbruksmark är och i ökad utsträckning kommer att vara en bristvara, inte minst globalt. Naturkatastrofer, klimatförändringar och exploatering är de stora hoten mot vår livsmedelsförsörjning. Vi lever i en orolig tid och kommuner kan inte längre tillmötesgå när det gäller att bygga på jordbruksmark. Sommarens torra visar sig nu med högre priser på maten. Det kommer inte alltid att finnas mat att köpa utifrån. Vi måste värna det svenska jordbruket. Jordbruksmark tar lång tid att bygga upp – den är ett arv från våra förfäder och ett lån från våra barn och barnbarn – och bör därför brukas även i framtiden. När jordbruksmark exploaterats är den för alltid borta.

Kulturhistorisk rapport 1997:24

I ”Kulturhistorisk rapport 1997:24” från Jönköpings läns museum finns mycket intressant läsning om kulturvärdena i landskapet kring Kvarnarps gård. Med denna kunskap skulle en satsning på kulturmiljövården i Eksjö kunnat göras, men den tanken dog med projektet Qvarnarps byggnadsvård. Kvarnarps gård hade kunnat öppnas upp för att berätta om de kulturhistoriska värden bygden har att bjuda på. Den tanken blev bara en dröm som politikerna inte ville vara med på – och nu ska man definitivt radera ut detta landskap. Tyvärr är denna kulturhistoriska kunskap helt okänd för dagens politiker och vi upplever att ingen heller vill lyssna.

Rapporten är gjord för att ge en bredare bild av Kvarnarps gård. Gårdens omgivning ses som viktiga komponenter för förståelsen av landskapet under tidigare perioder samt vid tidpunkten för uppbyggnaden av huvudbyggnaden. Dagens åkermark är koncentrerad till de sedimentära jordarna, som förmodligen bildades vid tidpunkten för inlandsisens avsmältning. Det konstateras att det finns många fornlämningar spridda i området – gravar, terrasskanter, röjningsrösen av olika ålder och åkerhak.

En översiktlig florainventering utfördes som visade att i den äng där slätter bedrevs fanns gott om karaktärsväxter för ängsmark. De flesta av de inventerade ytorna uppvisar arter som tyder på att det är gammal ängsmark.

I rapporten finns också beskrivningar om hur jordbruksmarken och trädgården skulle kunnat restaureras men av det blev det intet.

Det kulturhistoriska landskapet kring Kvarnarps gård tillhör de värden som kulturstaden Eksjö måste slå vakt om. Det finns mycket historik om bygden och själva platsen där Kvarnarps gård nu ligger. Landskapet utgör en fungerande helhet med sjö, å, mader, åkrar, ängsmarker, allén och de äldre byggnaderna – Kvarnarps gård, Arrendebostaden, Trädgårdsmästarbostaden och Ängsstugan. Man bör bevara det landskap som brukats långt före järnåldern, själva gården med anor sedan 1500-talet, kunna uppleva den miljö som Carl von Linné så lyriskt beskrev när han passerade på sin resa till Skåne 1749 och kunna blicka ut över de åkrar borgmästare Munthe brukade. Nämnas kan att Munthe, som senare delen av 1700-talet ägde och drev gården, själv var en mönsterjordbrukare och skrev prisbelönta skrifter om förbättringar i svenskt jordbruk, bl.a. en bondepraktika, som gavs ut 1787 och finns på Eksjö Museum.

Vi efterlyser dessutom två fasta fornlämningar som beskrivs i den kulturhistoriska rapporten. Öster om biodlarnas område finns en grav, område 12 (alldeles intill cykelvägen) och i jämnhöjd med Ängsstugan finns "åkerterasser", område 10, som i texten beskrivs som fasta fornlämningar och då ska vara skyddade i lag. Detta område, en del av den igenvuxna ängsmarken, är en utökning av planområdet jämfört med planutredningen och där planeras nu 4-6-våningshus.

Övrigt

Det aktuella området utgör idag ett omtyckt och värdefullt rekreationsområde, som har blivit allt värdefullare efter hand som Kvarnarpsområdet har byggts ut – vi vill att det ska förbli så. Läs mer om frilufts- och föreningslivet i området i bilaga 2.

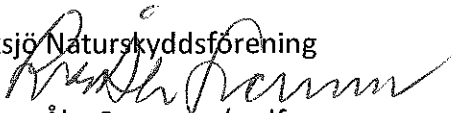
Någon har klokt sagt att "*Det Gamla Stan är för Eksjöborna är Kvarnarps gård för resten av landsbygden*" – en symbolik som borde tas på större allvar. Läs mer om varumärket Kvarnarps gård i bilaga 3.

Sammanfattning

Eksjö Naturskyddsförening med Eksjö Klimatnätverk, i samråd med Förbundet Organisk Biologisk Odling (Fobo) motsätter sig planerna på exploatering enligt förslag till detaljplan för Kvarnarp 3:1. Våra ställningstaganden bygger på följande:

- värdefulla natur- och kulturvärden riskerar att förloras
- förslaget till detaljplan står inte överensstämmande med gällande översiktsplan
- förslaget till detaljplan strider mot grönplanen
- området för den förslagna detaljplanen innehåller mer värdefull natur än vi kan ana, därför krävs en fördjupad studie av naturvärdena - en MKB - med en närmare inventering av förekomsten av skyddsvärda arter och biotoper
- förslaget till detaljplan strider mot miljöbalken där det står att jordbruksmark inte ska tas i anspråk för bebyggelse
- förslag till alternativ lokalisering saknas
- det kulturhistoriska landskapet kring Kvarnarps gård tillhör de värden som kulturstaden Eksjö måste slå vakt om
- ett omtyckt och värdefullt rekreationsområde hotas
- varumärket Kvarnarp riskerar att gå i graven.

Eksjö Naturskyddsförening

Sven-Åke Svensson/ordf